

Štev. 6.

V Celovcu 1. junija 1865.

VIII. tečaj.

Kavkaz.

(Po A. Puškinu J. Vesel.)

Kavkaz je pod mánojo! Jaz sam tu v višavi
Stojim nad snegovi na kraji stermíne:
Le orel, ki dvignil se z daljne veršine,
Z menój nepremično naravnost se stavi.
Tu vidim zdaj, kje se potoci rodijo,
In vidim, kak grozni razpadi stermijo.

Pod mánojo valé se viharji vkročeni,
Skoz nje pa šumé mi slapovi v prepade;
Pod njimi skalovja so nage gramade,
Tam niže pa mah je in germi vsušeni;
A tam so že gaji in sence dišeče,
Kjer jelen poskakva in tica šepeče.

Tam biva že človek po jasnih verhovih,
In plezajo ovce po tolstih sterminah,
Pastir pa želi po veselih dolinah,
Kjer goni Aragva po senčnih bregovih
In revni hajduk med skalami se skriva,
Kjer Terek v veselji se divjem izliva.

Ko mlada še zver, se igra ino rjove,
Ko hrano zagleda iz kletke železne;
V bregove zaganja zdaj pene si jezne,
Zdaj gladen kreménaste liže bregove . . .
Zastonj! ni mirú mu, ni hrane v teh tminah:
Ker stisnjen pregzono je v nemih pečinah.

Skušnjave in skušnje.

(Spisal Dr. J. Mencinger.)

III.

„Pevcu vedno sreča laže!“ Tako je pel v nesrečnem času nesrečni Prešern. Vekoslav, ki se je toliko menil naslednika Prešernovega ne samo v pesništvu, temuč tudi v nesrečah, premišljeval je danes posebno te besede. Ker se je čutil v resnici nesrečnega, čutil se je tudi resničnega pesnika, in če bi bil že takrat imel slovensko matico, upal bi bil enkrat sedeti med 40 neumerjočimi slovenske matice. Ta misel mu je dajala navdušeno moč.

Naglo koraka po prašni cesti v hudi vročini proti bližni vasi. Njen zvonik se je videl prav blizo, pa ravna pot je bila precej dolga, in toliko bolj ga je utrudila, ker je bil sinoči precej zmeden, danes pa na čutiljivi duši žalostno ginjen. Ko pride v vas, od hiše do hiše po vozu poprašuje; pa v nekterih hišah ne najde ljudi, pri nekterih ni bilo kônj, v zadnji hiši pa je bilo vse, kar bi njemu služilo; ali gospodar je tirjal tako neprimerno voznino, da si je Vekoslav namenil rajši peš korakati, kakor tako nekoristno zmanjšati število svojih bankovcev. Nevtolažen je moral dalje korakati skozi drugo in tretjo vas. Solnce je visoko stalo, noge so mu pešale in že se je oziral nazaj, ali ga bode kmalo došel njegov nasprotnik, že je skoraj obupal nad srečno izveršbo svojega namena; vendar glas ljubezni v sercu je vedno klical: le eno uro pridobi in pridobljena je sreča vsega življenja!

Tako je dospel ali dosopihal do hiše na samoti, iz ktere, kakor pravijo, vinski bog roko molí. Žejen in truden je bil; noge in želodec ga opominjajo, da človek ne obstoji samo iz duha, temuč tudi iz telesa. Med duhovskim in materijalnim delom njegovega bitja se vname hud boj in slednjič je premagalo telo, kakor se v tacih primerljajih navadno zgodi. Tedaj vidimo Vekoslava zopet v kerčmi; sedi za belo mizo ter čaka, kdaj bo kerčmarica blagovolila kaj gorkega prinesiti. Blagovoljni bravec! ti pa ne zameri, da sem te zopet v gostivnico pripeljal. Zgodilo se bo še večkrat kaj tacega v prihodnjih versticah; bodi pa prepričan, da boš vedno trezen ostal.

Vekoslav vzame listnico iz torbe, ter zapisuje svoje dnevne opazke za danes, včeraj in jutri. Imel je namreč mladenško navado, za vsak dan kaj lepega zapisati v svoj dnevnik. Včeraj pa temu ni bilo časa; jutri utegne ravno taka biti, ko bo lepim očém in krajem darovati moral vse svoje ure. Tedaj mora danes misliti in

pisati za tri dni. Srečni mladeneč! ki danes vé, kaj bo jutri mislil. Nihče ga ni motil v pisanji razun nebrojnih muh, ki so se mu radovedno vsedale na nos in roko in celo tako nespodobne bile, da so poskušale njegovo vino. Natakar Voljbenk, čverst samič srednjih let, kerčmarjev brat, je sicer večkrat v sobo prišel, nekako počasi je stole prestavljal okoli Vekoslava, brisal je čedno mizo in včasi je z muhavnikom mahnil po muhah. Vidilo se mu je na obrazu, da bi rad kaj govoril, ali gospodu vsaj še eno merico prinesel; pa Vekoslav se ni dal motiti v globokem premišljevanji.

Že je popisanih nekaj strani v dnevniku, misli prihodnjega dne že redko prihajajo, kar priderči voz pred kerčmo, in v sobo stopi gospod Ambrož. Moram reči, da je Vekoslav osupnil, ko je vidil, da je zopet v Ambroževih krempljih. Pa zginila je plahota, ko je Vekoslav prepričan, da je Ambrož prost nevarnega spremljevalca. — Izgovarjal se je Vekoslav, da prijatla, kterega je nakanil obiskati, ni doma našel in je tukaj pričakoval prihoda prijatlov. „Pa kje je gospod doktor?“

„Obderžal ga je njegov prijatelj“, odgovori Ambrož. „Dobil sem pismo, da še le jutri pride za nama.“

Težek kamen se odvali Vekoslavu od serca, in od samega veselja se mladeneč zlaže: „Žal mi je, da doktorja danes ne bode. Tako prijazen gospod je, tako zanimiva je njegova zabava. Da bi se ne mudil predolgo!“

Tako ljubezen človeka spremeni celo v hinavca. Voljbenk, ki je poznal skoraj vse ljudi na Gorenskem, je bil Ambrožev star znanec in prijatelj. Zavolj te prijaznosti prinese polič boljšega vina, po stari kerčmarski navadi kupico tudi za-sé, sede zraven popotnikov, nalije kupice in jezik se mu je odvezal. Ker je poprej dolgo molčal, zato je zdaj dolgo govoril. Tudi Ambrož, ki je sploh vedno veselega serca, je postal gorak, in Vekoslav je popustil visoke misli ter se v prav navadne nizke pogovore vtikal, tako po domače, da se je Voljbenk kar čudil. Nazdravil je Vekoslavu in kupico izpil na njegovo zdravje; ker veselilo ga je, da med množico svojih znancev in prijatlov iz vseh krajev gorenske zemlje sme sprejeti tudi tega mladega in priljudnega gospoda iz Dolenskega. Na priproste besede Voljbenkove se Vekoslav zahvali z visocimi besedami v umetnem govoru. Voljbenku se je to čudno zdelo, razumel ni vsega, in komaj je verjel, da njegove priproste besede zamorejo tako navdušiti tujega človeka. Ambrož pa izusti, da je Vekoslav pesnik, in skoraj kesal se je Voljbenk, da je pil pesniku na zdravje.

Pesniki so se mu zdeli najbolj nepotrebni ljudje na svetu. Njegov ranjki stric, ki mu je zapustil okoli dvajset stotin, je bil duhoven, prijatelj umetnosti in knjig; ljubil je pesmarijo in noč in dan je koval pesmi, kterih pa ni dal nikdar tiskati. Voljbenku,

njegovemu hišniku, se je zdelo, da gospod polje in gospodarstvo zanemarja, in preveč denarja trati s knjigami; ko je pa stric umerl, in je njegova knjižnica skoraj zastoj razprodana bila, takrat se je Voljbenk popolnoma prepričal, da bi bil podedoval veliko več stotin, ako bi se stric ne bil s petjem ukvarjal. — Tako je dokazoval Voljbenk.

Vekoslav ga opomni, da pesništvo in pečanje z umetnostmi človeku blaži serce, da mu duh povzdiguje in ga tolaži v mnogih težavah.

Voljbenk ga zaverne, da tako govore ljudje, ki ne vedo kako živeti. S pesmarijo človek čas trati, premoženje gubi in na stare dni nima kaj, da bi k ustom nesel. Človeka najbolje povzdiguje kapljica dobrega vina, in najbolj blaži denar. Kako veljaven in časten je, kako zavest ima v sebi mož, ki kaj premore! Težave so prazna reč; ako je človek pameten, ako se prav obrača pri delu, in se dobro obnaša z ljudmi, ni se mu bati težav. Jaz postavim, je govoril dalje, sem brez pesmi, brez umetnosti prav srečen, nič mi ne manjka; pa z ljudmi znam v caker hoditi. Imenitni gospodje so mi roko stiskali, ko sem bil stričev hišnik; radi so me poslušali, ker sem vedel govoriti, kar ni bilo boso, in takrat še le, ko sem z vinom tovoril.

Voljbenk je nagnil kozarec, da bi se okrepčal za daljni govor, pa Ambrož mu prestriže besedo rekoč: „To so strašno stare reči, rajši povejte kaj novega. Ali gre letos veliko gospode v Bled?“

„Da, ko sem z vinom tovoril“, povzame Voljbenk, „takrat so bili časi! Ni ga kota na Dolenskem, kjer bi me ne bili veseli, ako bi zopet prišel. Vem, da me še dobro pomnijo. Pa vam tega ni mar. Le v Bled silite, tam je vaša obljubljena dežela. Vsako leto je gori več gospôde. Dalj časa ni ga dne, da bi kočija ne derdrala tod mimo. Ravno danes ste se pripeljali dve gospé, stopili ste v vežo, in premislite — limonade ste želili piti! Revni kerčmarji, ki imajo opraviti z gospôdo! Moj brat in svakinja tej pijači še imena nista vedela. Po sreči sem bil doma in ukazal sem narediti to sladkarijo, kakor takrat ko sem še bil stričev hišnik. Gospé ste me pohvalili!“

„Ste kaj govorili z gospema?“ vpraša Vekoslav, ki je stol bliže k Voljbenku primaknil.

„Čas imam se z gospemi pomenkovati“, odgovori Voljbenk moški. „Govoril sem z imenitnimi gospodi, z baroni in grofi, pa pri teh nališpanih gospéh mi precej besede zmanjka. Pa so tudi tako visoke, da si človek ne upa pogledati jim v obraz.“

„Kaj pa ste se onedve med seboj menili?“ vpraša Vekoslav bolj radoveden.

„Pač malo mi je bilo mar poslušati jih. Bili so pač ženski pogovori; saj veste, kaj so ti ženski pogovori. Nekoga bi radi pri sebi imeli, nekoga Lesnikarja. Stara je mladč tudi svarila, da

se prerada šali. Mlada se menda moži. Lepa ženska je, pa bore mož, ki ji bo obleko kupoval. Kako po konci nosi glavo, kako me je navzdol pogledala, ko sem zraven nju stal in malo poslušal. Saj pravim: z gospodo ni prebiti; reven kerčmar, ki jim streže!“

Govoril je Voljbenk še veliko o gospôdi, o kerčmarjih, o davkih in drugih vsakdanjih rečeh, Ambrož ni mogel ukrotiti njegovega jezika, in močno se je dolgočasoval, ker je vse to že večkrat slišal. Vekoslav ga je poslušal brez nevolje. Voljbenk je govoril kakor neolikan, terd in terden kmet. Nima slabega serca, veliko pametnega duha, dosti je prebrisan; samo to napako ima, da meni, da je Bog zemljo samo za kmeta vstvaril. Da je sovražnik gospá in sploh ženstva, ni sam kriv. Njegova prva in edina ljubica je družega moža v zakon vzela. Bil je najzalši, najpridniši fant celega sela, toda reven. Ljubila ga je bogata kerčmarjeva hči, katero so starši zaročili z bogatim mladenčem. Dali bi jo bili njemu rajši, kakor unemu, ako bi bil imel vsaj pet sto forintov denarja. Prosil je strica, naj mu jih daruje ali posodi, naj mu pomaga do bogastva in sreče; pa stric, pesnik, mu je vedno dokazoval, da je najbolje, ako je človek sam; in Voljbenk je ostal samče. Pa od tistega dne ni več iz serca vesel, vedno je nemalo zabavljiv in nevkrotljiv ter v grenkem spominu na prvo ljubezen čerti ženske in pesnike.

Kerčmarica je mizo pogernila in Voljbenk je, kakor je od nekdanj navajen, razpostavil krožnike, solnico in drugo namizje. V redu mora biti vse, česar se on dotakne. Komaj kerčmarica juho na mizo postavi, priteče mala hčerka za njo in kaže materi malo krasno vezano knjižico, ki jo je ravno kar na dvoru našla. Bil je koledarček z malim zerkalom in nekaj nepopisanimi listi za dnevne zapombe, vse prav lično in skoraj novo. Vekoslav je precej spoznal lepo knjigo in na serce si jo je pritisnil. Agatina je ta knjižica, on jo je rešil zgube, on jo bo gospodici zopet izročil in — ali če vse to storiti zastonj? Lepa priložnost! Liste bo popisal s pesmami, v nje bo izlil vsa nježna čutila, ki je tako dolgo goji v mladem sercu. In gospodična, ko bo sprejela knjigo, brala bo tudi njegove pesmi in umela jih bo. Ta misel ga prešine, ogenj zaleskeče mu v očeh; precej je krožnik z juho pozabljen, svinčnik poostren in versta za versto se odlikuje v Agatini knjižici. Voljbenk, ki po starokerčmarski navadi z gosti tudi jé, dobro v sé spravlja; pa sterpeti ne more, da ne bi nekajkrat pogledal Vekoslavu pod perste in na razsvitljeni zamaknjeni obraz. Ambrož in Voljbenk sta zadostila potrebam svojih teles, Vekoslav pa je nad pesmami popolnoma pozabil želodca. Voljbenku je tak pesnik posebno dopadel. Zdelo se mu je, da njegov stric ni bil poet, ker redno in obilno je kosil, in ne minute ni zamudil s pesmami, ko je bilo čas za mizo sestri. Spoštljivo si izprosi knjižico, da prebere, kar je Vekoslav med kosilom zapisal. Bere in bere in z začudenjem pogleduje Vekoslava.

Ljubezen je govorila iz vseh verstic, in obudila je v Voljbenku čutje mladih let, ko je bil snubač bogate kerčmarice. Premogla ga je ta ljubezen, in mož je čez dvajset let zopet mladenšk in ginjen. Spomnil se je zopet ranjkega strica in izdihnil je: Te pesmi so prave, to so srečni glasovi; moj stric med tisoč pesmami niso zložili ne ene take; vedno so peli od drobnih tic, od pomladi, od cvetečih travnikov in visocih gorá; za revno človeško serce pa niso imeli glasa. Ne zamerite, gospod! da sem vas grajal pred malo trenutki, spremenili so se časi in nastopili so drugi pesniki, kakor je bil moj stric, in jaz reva sem mislil, da kaj tacega prepevati ni mogoče. Smem li prepisati eno pesem? Vekoslav mu prošnje ni odrekel, celó sam je prepisal pesem. Voljbenk jo je obljubil obdržati za spomin in porabiti, kakor mu bode najbolj koristila.

Ko sta popotnika vstala od mize, ni bilo nič računa zavoljo te pesmice. To kosilo, kterege pa Vekoslav ni nič vžil, bilo je prvo, kar je zaslužil s pesmarijo. Voljbenk popotnika spremi na dvorišče. Hlapec je iz hleva pripeljal lepa mlada konja tiste kerčmarice, pri kateri sta naša popotnika sinoči prebivala. Dobro je poznal Voljbenk teh konj gospodinjo, ki je bila nekdanj njegova nevesta, in je zdaj vdova. Kako vesel je konje ogledaval, božal in tipal, večkrat je zavpil: preberhki konji! Tudi voziček je pogledal od vseh strani, celó stresel ga je, da bi videl, ali je dosti terden. Dopadljivo gleda na vso opravo, zamisli se nekoliko pa moško zaklikne: „S temi konji bom še po vino hodil.“ Popotnika nista spoznala pomena teh besed, pa ko se odpeljeta, Voljbenk stopi čez veliko let zopet pred zerkalo, zravna si herbet, popravi si ruto pod vratom in lase nad čelom, nasmeje se in reče: Čverst korenjak! sem, ne pozna se mi, da sem star že pet in štirideset let.

IV.

Vekoslav in Ambrož sta se peljala proti Bledu oba zadovoljna z vsem, kar se je danes zgodilo in nadjaže se, da se jima bo sreča smejala tudi prihodnje ure. In zakaj bi Vekoslav ne bil vesel? Nepriležnega Martina ne bo še celi dan, vsa priložnost bo govoriti z gospodično brez motitve, celo treba ne bo toliko govoriti, saj ima zapisane v njeno knjigo tiste čute, ki se laglje zapišejo nego izgovarjajo; ne bo treba bojazljivo izpovedavati se, temuč samo rekel bo: vzemi in beri! Tudi Ambrož ima veliko vzrokov veseliti se. Prepričan je, da Uršika ljubi edino njega, da nikdar ni in ne bo družega ljubila. Čakati bo sicer še moral do poroke eno ali dve leti, vendar poroka bo gotova. — Tudi očak Jakob je moral čakati sedem let, da je dobil zaželeno nevesto, zakaj bi ubogi učitelj ne čakal vsaj sedem mesecev. Tudi mati kerčmarica so danes bili tako prijazni, in posmehovaje se djali Ambrožu: da bodo

v prihodnje pazili, kaj se pomenkova z hčerico. — Tako sta oba bila polna ljubezni, in vsak v svoje sanje zamišljena sta molčala na naglem vozu. Malo sta se ozirala na okolico, ki je bila bolj in bolj gorata, kakor njune zaljubljene sanje. Slo in lepoto je dihala vsa dolina, verstili so se okoli njih zeleni travniki, bogata polja, bele vasi in temni logi s kerdeli glasnih tic. Že se je čutil bistri gorenski zrak, ki veje od goličav in ledenih verhov, ki v sinje jasno nebo šterlé mirno in nepremakljivo, kakor bi bila večnost na njih okamnela. Slišala sta šumeti slovensko Savo, ki med širokim prodovjem beži iz skalne domovine, pa se vije, ustavlja in nazaj obrača, kakor bi še enkrat videti želela lepe pokrajine svoje zibeli. Že sta od daleč zapazila tisti najlepši kotiček sveta, v katerem so hranjene bleške lepотиje, pa pot se je vlekla brez konca in kraja. — Nekdajni stvarniki gorenske ceste so bili modri možjé. Mislili so, da so ceste narejene samo za tujce, in skerbeli so po tem, da tujec dolgo popotova, da dolgo ostane v deželi in kovačem, priprežnikom in kerčmarjem kolikor je mogoče zaslužka pustí. Tako mnogi klanci z imeni tako pomenljivimi, da nekterih omikana ušesa slišati ne smejo, zaderžujejo popotnika od raja. Dolgo se moraš pokoriti in pretresati, preden prideš v Bled.

Na enem tistih klancev je sedel berač blizo šestdeset let star, mož terdnih udov in ogorelega obraza. Vekoslav mu daruje za dobro srečo eno šestico, ktero je berač, kakor nenavaden dar tudi z nenavadno hvaležnostjo vtaknil v žep. Ambrož se je posmehoval Vekoslavu in mu povedal, da berač tukaj sedi iz gole obertnije, da ima za hribom prav lepo kmetijo, da je petičen mož in hčeram velike dote obeta. On roma leto za letom, daleč okrog od svetega Kuma do svetih Višarij; ni je božje poti in ni ga shoda, da bi ga on ne obiskal. Časi je hromast, časi gerbav, kruljev, ranjen, slep in vedno slepár.

— „Je li mogoče, da je tudi med reveži hudoba in pohujšanje“, zakličé Vekoslav? Ali moža ni sram tacega rokovnjaštva?“

„Vprašajte ga“, odgovori Ambrož.

„Ali vas ni sram beračevanja, ko še lahko delate?“ vpraša Vekoslav iz voza.

„Vam je mar žal šestice“, zaverne berač vprašavca, nesramno ga pogledovaje.

„Čemu nadlegovate dobre ljudi, postopač?“

„Dobrih ljudi ne nadlegujem. Vi boste pa še enkrat na mojem mestu sedeli. Prav taki se mi zdite.“

Vekoslav ni vtegnil dalje poslušati. Voz verh dospévši je urno odderdral po ravni cesti, pa Vekoslav je gledal nazaj in videl je, kako berač še žuga s svojo gerbavo gorjačo.

„Ko bi dalje poslušali“, spregovori Ambrož, „čuli bi bili še več besedi, kakoršnih niste slišali v šolah —“

„Mar mi je tacih besedi“, odgovori Vekoslav. „Čemu pa tudi terpite toliko cestnih postopačev?“

„To je pri nas od nekdaj navada. Ni je dobre ceste brez beračev. Dokler so berači na cestah, je tudi dosti vožnje. Ko bo železna cesta šla tudi po tej dolini, takrat bodo berači zginili z cest; pa tudi kmet ne bode vozil obilnega blaga, in sam bo revež postal.“

„Mislite mar, da so berači cestni kinč, in da železnice škodujejo kmetom?“

„Bog varuj tega; pa smilijo se mi berači, ne ta, ki sva ga zdaj videla, pa drugi. Težko mi dé, da jih tako preganjajo od kraja do kraja. Če vidim berača, mislim, da je sto družih, ki mu od svoje obilnosti morejo toliko darovati, da živi. Kedar pa pride železnica, bode vse šlo mimo nas, kar gre zdaj na naših vozéh, in kmet bo obožal. Vse bo drugače.“

„Kdor je priden in pameten, ta si sam lahko služi vsakdanji kruh. Če bi bili ljudje omikani, ne bilo bi beračev in ne bali bi se prihodnjih železnic.“

„Menite mar, da tam ni revežev, kjer so ljudje bolj omikani? Jaz sam vem, da tudi omikan človek v revščino zabrede. Streljaj od tod vidite na pol poderto hišo. Tu je nekdaj prebival bogat mož, ki se je v prvih letih s trgovino veliko premoženje pridobil. Menil je v tej hiši mirno dokončati svoje življenje, in nekaj let je prebival prav srečno. Kar počí glas, da bodo železno cesto v Terst čez Gorenško napravili; moža se polasti čudna sla po vseh kotih v okolici premoga iskati. Tako je prišel ob vse premoženje in na beraško palico. Zdaj se klati okoli za zakotnega pisarja, živi popolnoma zmedeno in obdivjano; malokdaj je trezen, pa tudi malokdaj kruha sit. In ta revež je bil enkrat imeniten gospod.“

„Ni bil omikan ta človek, ker berzdati ni mogel svoje sle.“

„Kdo pa more vedeti, kdaj je dosti omikan in kdaj ni —“

„Človek ni nikoli dosti omikan.“

„Tedaj je omika nepotrebna, če je človek doseči ne more.“

„Že prizadevanje samo, omikanemu biti, človeka varuje nadlog in zmot.“

„Morebiti tudi ne. Ravno to cesto, po kateri se zdaj voziva, je stavil nekdaj premožen in spoštovan gospod, ki je bil celo tako omikan, da je nekaj pesem zložil. Cesta komaj dodelana se je vderla, in gospod je pri tej in neki enaki nesreči zgubil premoženje in um. Kerčmar zraven ceste pa ni prav nič omikan, še svojega imena podpisati ne zna, vendar obogatel je pri cesti, ker veliko živeža in vina je delavcem sprodal. Jaz po svoji slabi pameti menim, da po veliki omiki glava boli, kakor po hudi tovaršiji. Človek mora nekako veselo in brezskerbno živeti, ne beliti si glave,

nakladati si malo dolžnosti. Življenje je kratko; če ga manj obložujemo, laglje živimo in umiramo.“

„Jaz mislim nasprotno“, odgovori Vekoslav. Življenja nimamo zato, da bi ga samo uživali. Zato živimo, da delamo. Kdor več in bolje dela, ta bolj izpolnuje svojega življenja nalogo. Zato pa ravno nisem vesel, ne morem biti brez skerbi in brez strahu pred prihodnostjo, ker ne vem, ali bom mogel živeti, kakor je moja dolžnost. Morebiti se bom vse ure truditi moral samo za to, da ohranim pezo perstenege telesa, in da mi za dušno hrano in povzdigo nič časa ne ostane. Kako lahko je v tacih okoljščinah zanemariti pravi človeški namen; posebno ko je človeško društvo zdanje dni tako pokvarjeno. Vsi plešejo okoli zlatega boga, lju-bezen do bližnjega je zginila, celo spoštovanja med ljudmi več ni; najmanj se pa spoštuje to, kar človeka blaži in nad zemeljske stvari povzdiguje. Nesrečni smo, da smo rojeni v tem času, ko je človek biti postal tako težko.“

„Gospod! vsega tega ne razumim“, pristavi Ambrož. „V glavi se mi vrti, ako bi hotel premišljati, kar ste mi povedali. Jaz ljudi ne tožim, prihodnjih dni se ne bojim, veliko od njih upam in počasi se bo vse zgodilo. Enkrat bom tudi jaz prišel na versto. Omike ne potrebujem več, čemu tudi? Z lahkoma si kruh služim; vsi sosesčani pravijo, da otroke prav učim, da dobro orglam in pojem. Za-me je tega prav dovolj. Čem više kdo pleza, tem glo-bokeje pade.“

Solnce je zadnje žarke pošiljalo čez snežnike, ko se popotnika pripeljeta do bleškega jezera.

Vekoslav je dolgo stal na jezerskem bregu, zamaknjen v nepopisljivo lepoto. Večerna brisavica je šepetala v jagnjedih zraven jezera, krotki valčki so veselo poskakovali ob bregu, solnčni žarki so lesketali v dolgih srebernih pasovih na jezerski planjavi, ki je bila tu svitlo bliščeča, tam živo zelena, zadej pa sivotemna. Bela cerkev na osredku je izmed visocega drevja prijazno k molitvi vabila. Razlegalo se je od zvonika ubrano zvonjenje, ki se je vje-malo s šepetanjem valov, kakor bi vsa narava tega kraja svetost raz-glaševala. Bele vasi in posamezne hiše okoli jezera so kakor biseri postavljene v živo zelenjad. Nališpana je vsa narava; samo grad na stermi skali resnobno gleda v dolino in zadej se kopičijo gore za gorami, zeleni travniki, temne goščave, gole planine, sive goli-čave in Triglava beli sneg; na gorah pa sedé kope temnožarečih oblakov, skozi ktere solnce pošilja jezeru zadnji pozdrav.

Vekoslavu je serce pijano bilo samih poetičnih čutov. Ta pogled mu je bil kakor spomin otročjih let in spomnil se je povesti od zgubljenega raja, od doline Tempe, od Arkadije in od Kalipsi-nega otoka. Če bi sam Jupiter stopil pred-nj in mu obljubil, kar

tirja, ne bi bil zaželel družega, kakor vse dni življenja prebiti pri tem jezeru z družico Agato, enako Filomeni in Bavcidi.

Prozaični Ambrož, ki je temu pogledu le nekaj trenutkov daroval, Vekoslava zopet premoti iz srečnih domišljij. Treba je, kakor meni, poiskati prebivališča, obleči se malo bolj dostojno in pogledati, kje so gospé. Jezero se pa utegne tudi prihodnji dan ogledavati, ker čez noč ne odteče in je jutranji čas celo veliko lepše. Oskerbela sta, kar je treba za nocoj in ločila se za nekaj ur. Ambrož je šel na levo v vas Grad iskat prijatelov, Vekoslav se pa vsede v čoln. Močna veslarjeva roka ga je tirala za večo ladijo proti otoku. Mala ladija je kmalo došla večo, ki je nosila nekaj ljubljanske gospode, pa Agato in njeno mater. Vekoslav je vsem bolj ali manj znan, povabljen je stopiti med družbo in vsede se na to precej zraven gospodične Agate.

Agata je bila močno živahna in hvale lepega kraja vsa prevzeta. Tako je bila prijetna, da se Vekoslav poprej kaj tacega ni nadjal. Menil je skoraj, da je on kriv te dobrotljive premembe v gospodičinem obnašanji, pa reva ni še poznal, kako moč ima čisti gorski zrak. Rada in veliko je gospodična govorila, zagotovila je mladenču, da jo iz serca veseli, da je Vekoslav tako naglo prišel, in da je njegova skerb bila obiskati gospé. Vprašala je tudi drugih malenkosti dokaj, pa o doktorju Martinu ni zinila ne besedice. Vekoslav je bil na pol v nebesih, ko je sedel tako blizo gospodične. Odgovarjal je dragi sosednji z vso sladkostjo, bil bi tudi on gospodični nekaj zagotovil iz dna serca, in vprašal jo nekaj reči, ki mu pa niso malenkosti, ako bi le imel priložnost. Videlo se je tudi Vekoslavu, da mu je bleški čisti zrak podelil neko posebno serčnost in presrečnost. Beseda mu je nenavadno gladko tekla, in oči vse v Agato zamaknjene so bile zgolj lubeznjivost. Komaj je zapazil, kdaj je ladija prišla do otoka. Vekoslav je gospodični roko podal, ko je stopala iz ladije; zdelo se mu je, da mu je stisnila roko, na-njo se opiraje. Spremil je gospodično po devet in devetdeset stopnjicah in v cerkev; pa enega trenutka ni mogel sam biti ž njo.

V sredi cerkve je verv do malega zvonika, ki poje od zore do mraka. Kdor zvoní s tem zvonom, izpolni se mu vsaka želja, ki jo ima med zvonjenjem, ako je le pametna. Neštevilno ljudi je vleklo za to verv, pa nikogar nisem čul, da bi se mu bila želja izpolnila. O nespametne želje!

Tudi Agata je molila pri tem zvončku, in prosila je, kakor je pri dekletih navada, da ji bode prihodnji zakon srečen. Vekoslav je stal blizo nje, prevzet je bil od svetosti cerkve, serce je bilo nekako tesno, oči je pobesil in spomnil se je, da je na življenja razpotji. Prosil je z vso pobožnostjo nepokvarjenega serca, kakor nekđaj Salomon modrosti; pa v trenutku, ko izgovori to besedo,

srečajo se njegove oči z Agatinimi. Zmešan je in ko zvon zapoje, sam ne vé, kaj mu je šinilo v možgane.

Ko je družba cerkev zapustila, se je mračilo, rosa je padala; in bleška rosa ni prijetna lepim mestnim obrazom. Naglo se je tedaj družba peljala v gostivnično dvorano, kjer človek za dobre besede in denar dobi, kar serce poželi. Na večer se tu snide več gospôde. Zabava je prijetna, vse spodbuja k dobri volji, časi se celó brez priprave zapeše in zapoje. Tudi nocoj je neki mlad modrijan, ki pa ni bil Vekoslav, zapazil, da so za ples vse potrebne reči pri roci: plesavke in plesavci, prostor in glasba. Prosil je ta modrijan Agato, kraljico med nocojšnimi krasoticami, naj ž njim ples začne. Ni mu odrekla prijazne prošnje in postavila je Vekoslava k glasoviru. Nekoliko se je obotavljal sramožljivi Vekoslav, vendar na združeno prošnjo več gospodičin se je podstopil lahke naloge, in izmikal je glasoviru prav izverstvo tiste glasove, ki človeka pod peto žgačkajo. Vekoslav je sviral prav vneto in z veseljem je gledal, kako krasno se Agata verti po njegovih glasovih. Njegovo veselje je bilo tolikanj večje, ker njemu ni bilo treba plesati. On namreč je našel v krasoslovnih študijah, da človek plesa več občuti, ako ga gleda, kakor če ga sam pleše. Tedaj se je plesati le malo učil, in kakor rad je videl Agato verteti se v umetnih krogih, tako nerad bi se sam enkrat ž njo podal na plesišče. Ko so se gospodične plesa naveličale, pristopi na oder tudi Ambrož z dvema prijatloma. Ti trije z Vekoslavom združeni zapojó nekaj lepih slovenskih pesem in občna hvala jih je doletela. Posebno Agata se Vekoslavu zahvaljuje za umetno igro in za milo, priserčno petje in rekla mu je, da se ji nikdar ni zdel tako ljubezniv kakor danes. Padel bi bil Vekoslav pred njo in z gorečimi besedami jej odkril, zakaj ravno danes razkazuje vso ljubeznivost; pa zopet ni priložnosti.

Vseh reči je enkrat konec. Vkljub vertoglavemu plesu in milemu petju so se prikazovale na nekterih obrazih znamenja zapanosti. Posebno Agatina mati so morali že enkrat ali dvakrat robec pred usta djati, da družba ne zapazi, kako nehoté se odpirajo gospejne ustnice. Pevci so odpeli „lahko noč“. Družba se loči. Vekoslav spremi gospo in gospodično do njunega prebivališča. Med potom izroči gospodični najdeno knjigo. Trepeče mu serce, izpoved ljubezni mu je bila na jeziku; skoraj zajeceljal je nevarne besede, ki so tako kratke in vendar srečo in gorjé pomenijo; pa strah razžaliti gospodično s tako naglim napadom na njeno serce in strah pred materjo na strani gospodične mu je berzdal jezik. Ni vedel, kaj bi govoril, precej zmeden je bil, in gospodična je morala zapaziti, da mu nekaj posebnega obtežuje sercé. Djalo je med drugimi bolj važnimi besedami: „Tako prederzeu sem bil, da sem nekaj zapisal v knjižico, kar bi vam bil že davno iz serca rad

ustno razodel. Ne zamerite mi tega, in prosim preberite moje ne-
bogljene verstice.“

„Ste mar kako pesmico zapisali? Veselilo me bo spoznati
tudi vašo pevsko umetnost. Knjižica pa je materna.“

„Ah, ne vaša?“ izdihne Vekoslav z zamolklim glasom.

„Nič ne dé, saj smejo tudi moja mati, ki vas toliko čislajo,
spomin imeti vaše pesniške umetnosti.“

Pri teh besedah je gospodična za kljuko prišla. Vekoslav
se naglo poslovi od gospe in gospodične, gospodični celo tako
strastno roko poljubi, da jo je izmaknila, nenavajena take dvor-
nosti. Zaklenile so se duri za njim. Sam stoji na tihem jezerskem
bregu, in ne vé, ali bi jokal ali se smejal nad seboj. Zdi se mu,
da je najbolj bojzljiv ali pa najbolj neumen mladeneč celega sveta,
in prepričan je, da ni tako nesrečnega pesnika pod solncem. Bleda
luna plava nad oblaki. Tihota vlada na vodah in gorah. Vsa
narava počiva, samo Vekoslavu srce počiti hoče. Kako srečnega
bi se čutil marsikdo, ako bi danes toliko prijaznih pogledov, toliko
hvale užil od srca svoje kraljice in ti Vekoslav si nesrečen!

Ko pride moj žalostni vitez do svojega prenočišča, najde
Ambroža s prijatloma pri kupici vina brez vseh serčnih težav.
Povabijo ga, da prisede. Vekoslav se spomni, da ves božji dan
ni nič gorkega užil. Jé in pije tedaj, kakor drugi ljudje in ne
vidi se, da je ravno kar bil tako nesrečen, ako njegove serčne brit-
kosti primerjaš njegovi slasti in dobremu teku.

Tak pesnik, kakor je Vekoslav, bi skoraj nikoli jesti ali vsaj
vina piti ne smel. Komaj je izpraznil žejni mladeneč dve kupici
vina, že so ga Ambroževi tovarši pregovorili, da gre ž njimi pred
okna gospodične Agate popevat. Obotavljal se je nekoliko boječi
mladeneč; vendar kmalo so se postavili pevci pred oknom tiste
gospodične, za katero bi Vekoslav šel skozi živi ogenj. Vbranih
glasov so krepki pevci zapeli dve domači pesmi. Lepi glasovi so
se daleč razlegali v tihi noči. Prikradlo se je nekaj mladih poslu-
šavcev iz vasi, ki so obstopili naše pevce; tudi na oknu se prikaže
ženska glavica s prav lepimi obrisi; pa Vekoslav ni mogel spoznati,
ali je to Agata. Mogočnejše so zapeli glasovi pri tej prikazni; kar
zaropotajo koli ob bližnem plotu; fantje planejo nad pevce, ki hi-
poma uderó po cesti. Vekoslav kaj tacega ni pričakoval, tudi kraja
in nevarnosti ni poznal, nekoliko se ozira nazaj; spotakne se, pade
ob plot pri cesti in visoki klobuk tiste baže, ki je najmanj pripravna
za nočno junaštvo, odleti čez plot v rosno deteljo. Preden pobere
sebe in odpadni klobuk, obsuje ga že preganjavcev truma „in vzame
up mu vse pomoči tuje.“

„Kaj budite ljudi iz spanja?“ zagermi velik korenjak nad
Vekoslavom, ki se je vdal v vse, kar nad-nj priti vtegne.

„Saj ni še tako pozno“, odgovori Vekoslav precej mirno.“

„Pozno ali ne pozno“, odgovori uni. „Ne pustim, da bi moja nevesto motili kterikoli ponočnjaki.“

„Jaz vašega dekleta še nikoli videl nisem, danes sem prvič v vašem kraju, vaših navad ne poznam, in mislim sem, da smemo zapeti ljubljanski gospodični.“

„Saj niste peli ljubljanski gospodični, ker ona prebiva na uni strani hiše. Moji Minki ste peli, celó k oknu je prišla. Ali je niste videli?“

„Videl sem neko žensko glavo, pa nisem razložil, čegava je. Tudi nisem mislil, da more še kaka druga mladenka prebivati v tej hiši razun tiste Ljubljančanke. Kdo bi vse to prvi večer premislil?“

„Zakaj pa je pel z vami uni rogovilež, ki že dolgo postopa za mojo nevesto?“

„Jaz med mojimi tovarši poznam samo enega, ki je tudi še le nocoj prišel na jezero. To mora vse le pomota biti. Štirje pevci smo biti morali, jaz ju nisem prašal, od kod sta una dva, ko sem ju peti naprosil.“

„Potem pa ne zamerite, gospod, da smo vas tako razgnali. Da bi uni rogovilež ne bil zraven, ki mu bom že pokazal, kaj so moje pesti! Prihodnje noči le pojte, kolikor vam drago, toda na uni strani. Radi in mirno vas bomo poslušali, ker ste prav lepo peli. Pa brez zamere, gospod! Lahko noč!“

Podal je korenjak mladenču roko v znamenje sprave. Fantje so zaukali in zapeli, Vekoslav pa roma proti gostivnici ves omamljen; vesel je bil, da je po noči, in nihče ne gleda njegove neizrečene sramote.

Zarotil se je nikdar več pod okni ne popevati. Groza ga je obhajala misliti, kako bo prestal prihodnji dan, ko se bo vse to zvedelo. O neskončna sramota!

Bil je močno truden, vendar dolgo ni mogel zaspiti. Kaj je vse mislil, tega ne vem; samo to je gotovo, da nocoj ni zložil nobene pesmi. (Dalje prihodnjič.)

V dolinici.

Tam cerkviča gori
Na hribu stoji,
V večerni se zarji
Prelepo blišči,
In zvonček zglasí se premilo,
Razglaša k molitvi vabilo.

Glasovi v dolino
Raz hriba doné,
In v persih zasliši
Je tožno sercé;
Se misli mi svete zbudijo,
Gor k cerkviči me preselijo.

Tam čujem, ko kladvo
Odbilo je že,
Glasovi da vedno
Odmevajo še,
In tiho se, tiho zgubijo,
Po zraku večernem zbežijo.

Tak, mislim, umira
Kdor sveto živi,
Kot zvana glasovi
Presladko zaspí;
Tak duša se loči telesa
In plava gor v sveta nebesa.

Tako sem zamislil
V dolinici se,
In v duhu poslušal
Zvonenje sem še;
Pozabil sem žal, ki je bilo,
Se lice je temno zvedrilo.

Še enkrat pogledal
Sem k cerkviči tje,
Kjer zvezde so zlate
Prižgale se že;
In 'z serca molitev globoko
Se vzdignila gor je visoko.

Vekoslav Kos.

Smert za domovino.

(Resnična dogodba; spisal A. Zup.)

Sedel sem z nekim ljubljanskim gospodom, sivoglavim starčkom, na vse zgodaj pod zidovjem ljubljanskega grada. Gosta jesenska megla je pokrivala mesto in njeno okolico. Sedela sva kakor na otoku sredi sinjega morja, iz kterega so gorenske planine proti nebu dvigale plešaste svoje glave; jutranje solnce jim je je zlatilo. Više se dvigne solnce, in sedaj zabliskečeta iz meglenega morja križa visocih zvonikov stolne cerkve: to se je svetilo, to žarke metalo kakor čisto zlato! Kmalo zablisnejo v sivem valovji tudi križi drugih zvonikov.

„Kako lepo jutro!“ spregovori starček. „Spominja me nekega jutra moje mladosti, nekega jutra znamenitega leta 1813. Bilo je ravno ob tem času. Tudi takrat je bilo še mesto v jutranji megli zavito, in vendar je že mlado in staro hitelo sem-gori. Bil sem takrat čverst mladenec in med prvimi pri sivem zidovji.“

„Kaj Vas je sem-gori privabilo?“

„Prostost, sveta prostost!“ odgovori gospod. „Bilo je nekaj dni po sv. Mihelu (dobro se še spominjam), ko so naši odpodili Francoza iz Ljubljane in vzeli mu to-le zidovje (s tem pokaže na grad). Bilo je torej prvo jutro, da smo zopet smeli do sivega zidovja; kajti ono ni več sovražnega ognja metalo iz sebe in krog topov niso se več sukali ošabni tujci. Veselo je torej vse vrelo, da si brez nevarnosti ogleda mesto, od koder je tujec malo dni poprej mirnemu mestu pošiljal smert in pogubo. To je bilo veselje! Starci so radovedno poslušali vojake, govoreče jim o slavnih svojih delih in od-tod jim kazali: ‚tu pa tam smo se bili!‘ Krepki možaki so se veselega obraza razgovarjali o prestalih težavah, o boljši prihodnosti; mladina je pa prepevaje in žvižgaje stopala po razrušeni, okervavljeni zemlji med okajenimi topovi in plašno se jih dotikala — otroci pa so po zemlji berskali in iz nje kopali svinčene kroglice, drobne in debele.“

„Vi ste tedaj sami vidili, kako so avstrijske čete francosko armado iz našega mesta iztirale?“

„Vidil, vidil — pa tudi tam-le gori na Golovcu sem bil večkrat, ko so avstrijski topovi žareče kroglice na grad sipali. Tudi jaz sem našim z drugimi vred skrivaj in očitno donašal hrane. Glejte, glejte, ravno kar me tam-le podoba Matere božje spominja še drugega dogodka iz tistih dni“, in starček mi pokaže na podobo nebeške Device na vnanji steni stolne čerkve, nad katero se je kositerjeva strehica ravno v jutranjem solncu lesketala. Tam-le pod uno podobo je izdihnil junaški mladeneč domoljubno svojo dušo in po sovražniku svojo kri dragi domovini žertvoval.“

Jako je starček v meni zbudil radovednost. „Gospod!“ poprosim ga, „ali bi mi ne hotli kaj več povedati o teh dogodkih.“

„Prav rad Vam ustrezem“, odgovori starček, in začne blizo tako-le pripovedovati:

„Bilo je zadnje dni mesca septembra, ko so Avstrijanci jeli hujše tujcu na pete stopati. Že se je moral iz nekterih okrajin umakniti, pri nas pa je le še gospodaril, ko necega dne prisopihajo k najvišjemu zapovedniku francoskih čet na Kranjskem v mestu trije poslanci, eden za drugim. Stali smo po ulicah in ugibali — kaj so kaj važnega prinesli? Francoski vojaki so trosili po mestu, da so došla vodju naznanila o velicih zmagah francoske armade — morda ni bila taka, kajti z zavzetjem gledamo drugi dan, kako se po dolenski cesti oddelek za oddelkom tuje vojske proti mestu pomika in od tod proti Verhniki. Zdaj pešci, zdaj konjiki — tem za petami topovi in kopica vóz druge baže. Zdelo se nam je, da se jim mudi.“

„Proti večeru je bilo živo gibanje na ‚bregu‘. Francoski vojščaki so pripravljali čolnov, na nje nosili iz bolnišnic bolne in

ranjene in naposled ž njimi po Ljubljani odrinili proti Verhniki. Komaj odidejo, kar prijezdi vojak za vojakom na veliki terg. Jezno sučejo in bodejo bradati gardisti okorne in težke svoje konje, da je v verste spravijo. Radovedni smo glave skupaj stikali in drug drugemu na uho šepetali: kaj nek namerja garda, kam se napravlja?

„Nismo dolgo čakali. Z grada prijezdi tropa jezdecev na čilih konjičih — bil je kraljev namestnik in nekaj viših častnikov ž njim. Jezdi ob versti gori in doli, šepne temu ali unemu častniku kaj na uho, potem krepko zadere ostroge konju v lakotnici — konj se spne na zadnji nogi, grize železje v gobcu in kakor blisk oddirja proti staremu tergu. Vsa četa zasučé konje in glasnih korakov pa divjih pogledov jo vderó za vodjem. Debelo gledamo za njimi — francoska garda je zapustila belo Ljubljano.

„Vendar v Ljubljani smo imeli tujih gostov še dovolj, ali čudno so se jeli vesti, čudno! Nekaj jih je potegnilo na grad. Tudi grajski poveljnik — poprej je v mestu prebival — se je preselil proti večeru v to-le zidovje; ostali so begali po mestu sem ter tje, donašali praznih sodov, napolnjevali je z zemljo in gnojem in postavljali je v poglavitniših ulicah pa pri mostih enega tik k drugemu. Tema je že prihajala, ko so dokončali, pa pri teh barikadah pogleli.

„Debelo smo gledali tako početje. Pogleli smo tudi mi, pa tako malo spali, kakor uni pri sodih. Skerbí so terle slehernega, kajti že celo popoldne je šepetal prijatelj prijatelju na uho: „Naši se bližajo!“

„Grom na gradu zdrami nas proti jutru skočim k oknu: kervavi žarki so tergali temoto, francoski topovi ognjeno smert pošiljali proti dunajski in dolenski cesti — znabiti približavajočim se avstrijskim četam v pozdrav?

„Razne občutke je zbujala gromovina v nas: navdušenost, veselje, pa tudi strah in skerb. Potihnilo je pokanje. Zakaj? So se li naši umaknili? Ali so Francozi streljali, le da bi nas strašili? — Kdo vé?

„Trepčega serca smo čakali, kaj nam prinese dan. Komaj se v poldne zadnji glas donečih zvonov v zraku pozgubi, ko začnó zopet na gradu topovi pokati. Hip na hip so ogenj spuščali proti dolenski cesti, pošiljali smert proti „božjemu grobu“ in sosebno proti dunajski cesti. Razumeli smo germente: čete avstrijske so se pokazale na vseh straneh.

„Nepopisljivi občutki v srcih naših! Kako radi bi jim bili nasprot hiteli, našim rojakom, kako radi je slovesno sprejeli, rešitelje naše — ali zapoved nam je velela v hišah ostati. Ostali smo. Vidili smo je, kako so vpili, kako hrumeli in derli francoski vojščaki z orožjem v roci, zdaj sem zdaj tje. Nesterpljivi trenutki za

nas! Kmalo se umiré vojaci. Zvedeli smo vzrok streljanju na gradu, vzrok letanju po ulicah: Avstrijanci so se približevali in tropa ulanov je prijezdila prederzних skokov že celó do barikad na dunajski cesti, pa se zopet proti Savi umaknila.

„Mrači se; še vse mirno. Avstrijancev od nikod. Ni mi bilo doma sterpeti; tiho se splazim iz hiše in hitim k dvema svojih součencev (šolal sem se takrat na liceju). Kmalo se dogovorimo. Sklenemo natihoma iz mesta jo kreniti in v okolici mestni se ogle dati, kako in kaj? Nevarno je bilo naše početje, pa česa se lahko miselna mladost ne lóti?

„Po mestnih ulicah so se kupoma premikali oborožani francoski vojščaki, tudi po bližnjih predmestjih jih je bilo. Dolnja predmestja niso bila obsedena. Kakor tihotapei stopamo po temnih stranskih ulicah — najmanji glas nas preplaši, da postojimo, da prislušamo. Vendar srečno dospemo po okolicaх unkraj hiš na dunajsko cesto.

„Plašno se oziramó krog in krog po temnem mraku; kar zapazimo, da nismo sami. Blizo ceste je drevo in pod njim se premičejo človeške podobe. Pa postojé — tihe so. Kdo je neki? Sovražnik ali prijatelj? Molčimo mi, molčé uni; menda smo se drug drugega bali. Naposled se nekdo pod drevesom oglasi: ‚kdo ste?‘ Enemu mojih tovaršev je bil glas znan. ‚To je hlapec mojega strica, stopimo k njim!‘ ‚Radovedni smo, kakor vi, oglasi se moj tovarš, in stopi k drevesu.

„Ni tedaj samo nas gnala mlada kri v nevarnost, našli smo štiri tovarše, ktere je enaka radovednost tje-kaj pripeljala. Poznal nisem nobenega; po vnanjem soditi so bili rokodelci, mladi ljudjé.

„Komaj se malo dogovorimo, kar eden mojih prijateljev povzdigne glavo, sluša ter kazáje po cesti šepne: ‚Tiho, kaj je to?‘

„Spogledamo se. Trap, trap, trap — nam v tihoti na uho doni. To so konjska kopita — jezdecí se bližajo. Glasneje in glasneje nam bije na uho enomerno tolkanje. Napenjamo oči. Kaj je to? Tri meglene podobe se pokažejo — nerazločljive še, kar zarožlja orožje: vojaci. Še sopsti si ne upamo.

„Postojé. Ali so nas mar ugledali? Menda, ker glave pomičejo drug proti drugemu. ‚Kdo je?‘ ‚Zadóni naposled v nemški besedi.

„Pretresemo se prvi trenutek, merzlica nas oblije. Vendar spoznavši Avstrijance se veselo oglasimo in se jim bližamo — po tolikem času zagledamo zopet enkrat domače vojake, tri ulane. Bil je častnik pa dva prostaka.

„Dobro, spregovori častnik, mlad čverst možak, ko mu povemo, kdo smo in česa tu iščemo; in ko mu razodenemo, kar nas je zastran francoskih vojakov v mestu popraševal, reče: ‚dobro, znabiti bi me kdo izmed vas k mēru (županu) peljati hotel, po krajih in

potih, da me sovražnik ne zapazi. Potje in ulice mestne so vam gotovo dobro znani?'

„Se vé da mu priterdimo, da so nam pota znana, ali prenevarno se nam zdi tako popotovanje in mi molčimo. Eden izmed nas opomni, da bi to silno nevarno bilo vsaj za edinega oboroženega, pa tudi vsi trije bi se množici nič kaj braniti ne mogli, ako jih zasačijo.

„Za to ne skerbite, preskerbljeno je; tovarši se bližajo!“ ogласi se častnik.

„Ako imate kako pismeno sporočilo, nesem ga jaz sam mêru“, govori eden izmed unih, ktere smo pri drevesu našli, „za-me ni take nevarnosti, ali za vojaka na konju? — to ne gré!“

„Tuji roki naznanil ne morem izročiti, obljubil sem tovaršem, da sam opravi. Sicer pa, dokler bode moja roka meč sukala, dotlej se spremljeavcu mojemu ne bode hudega bati, tedaj — —“

„Jaz vas peljem do mêra, pojdiva!“ ogласi se navdušeno eden štirih mladih ljudi. Začudivši se, gledamo verlega mladenča. Še mislimo, da se šali, ali že je pristopil, že konja za uzdo prijel in odšla sta tihih korakov proti mestu.

„Jezdeca, častniku tovarša, sta ostala.

„Bog ju vodi in obvaruj! molili smo in jo tiho v mesto krenili, nekaj da bi vidili, kaj bode z ulanom in s hrabrim mladenčem, nekaj pa, da bi bili kmalo v varnem zavetji, kajti spominjali smo se oficirjevih besed: ‚tovarši se bližajo‘. To noč se sprimejo, mislimo si in hitimo ob hišah naprej.

„Ločimo se; tovarši junaškega spremljeavca jo krenejo v stransko ulico. Varno stopamo, kar počí v neki stranski ulici puška (menda v blatni vasi). Spreleti nas strah, kakor okamunjeni ostanemo. Čuj! še enkrat — tretjič, četertič se razlegne po temni noči puškin glas. Daljni človeški glasovi doné nam na uho. Ali je mladenec z vojakom v nevarnosti? Preden moremo kaj o tem ugihati, zaslišimo glasna konjska kopita, bliže in bliže, gostejše in gostejše! O Bog, kaj je to? Nam nasproti pridirja, ali prav za prav ko tica urno prileti dolgih korakov konj, že slišimo težko njegovo sapo in — mladi ulanski oficir kakor blisk švigne mimo nas! O Bog, vzdihnemo vsi na en glas, mladenec je izgubljen!

„Hitimo — ne, mi letimo domú. Bližamo se stolni cerkvi. Derhal vojakov se premika po ulicah; ustavijo se.

„Ali bodeš govoril ali ne?“ zadere se hripav glas med vojaki; govori, povej vse, ali je po tebi!“

„Kaj je zopet to? mislimo si, pa bliže stopiti si ne upamo. Stisnemo se k nekim vratom, napenjamo in napenjamo oči, da bi vidili, nad kom se grozé. Nek vojak povzdigne bakljo in o groza — v sredi sovražne derhali ugledamo junaškega mladenča. Dolg, suh, čerobradat častnik stopi k njemu: ‚Govori, ali umerješ!‘

„Nikdar ne bom izdajavec!“ odgovori terdnega glasu.

„Še enkrat te opominjam — po kaj je prišel avstrijski ogleduh?“

„Kmalo vam bodo Avstrijanci sami povedali, po kaj je prišel.“

„Dobro“, zarenči Francoz, in krohota je migne, da mu zveže roke in mu ovijó glavo. Vidili smo, kako so ga tje pod podobo Marijino postavili, vidili, kako so se trije bradati vojščaki puško v roci malo stopinj pred njega ustopili — dalje nam ni bilo obstati! Oči smo si zakrili, da ne bi vidili strašnega početja, proti domu hiteli, da ne bi slišali morivnih pušek. Nismo bili še daleč, kar zagermi pof! pof! pof! — Junaški mladenec je izdihnil domorodno svojo dušo.

„Verli mladenec! resnico si prerokoval: ‚kmalo bodo Avstrijanci sami povedali, po kaj je prišel‘. Prišli so.

„Doma pripovedujem začudenim staršem, v kaki nevarnosti sem bil in česa vse doživel, kar začno v daljnih predmestjih puške pokati, redko, potem jako gosto. In kak hrup na ulicah! Kako germé, kako letajo oboroženi vojaci — divjim enaki! Kmalo potihnejo puške ali nerednega letanja le ni bilo konec. Ugibali in ugibali smo, skozi okna kukali, popraševali, ali gotovega le nismo zvedeli. Sredi mesta stanujoči zvedeli smo še le prihodnje jutro, kako važne reči so se godile to noč.

„Vso noč nismo spali; pričakovali smo hudih bojov — pa veršanje po ulicah se je poleglo, mir je nastal.

„Že sem pri oknu, ko se daní. Kaj so Francozi tako tihi, saj so po noči tak hrup in šum imeli? Kar viditi ni nobenega. Ugibljem in ugibljem, kar zaslišim daljše vpitje in kmalo razločne klice ‚živi cesar Franc!‘ Kaj je nek? Mar so Avstrijanci že v Ljubljani? Tako je bilo; kmalo se prikaže oddelek avstrijske armade; spremlja ga množica ljudi, ktera kakor iz enega gerla navdušeno neprenehoma vpije: ‚živi cesar Franc!‘

„Hitim na ulice in kmalo srečam znanca iz predmestja, kateri mi pové, kaj se je to noč godilo.

„Ta mi pripoveduje, da so se okoli desetih po noči avstrijske čete na treh krajih ljubljanskega predmestja pokazale, in že pri prvih barikadah stale, ko so jih Francozi še le zapazili. Na dunajski cesti so se najpervo sprijeli; ko pa se Avstrijanci na drugem in kmalo še na tretjem kraju prikažejo, umaknili so se vojaki francoski, katerih sploh ni kaj veliko ostalo v Ljubljani. Tudi naši si v temni noči ne upajo dalje; umaknejo se in tihota postane. Noč je zakrivala početje teh kakor unih. Kaj so Francozi po noči počeli, pokazal nam je še le prihodnji dan; avstrijski vojskovodja je pustil predmestjem le nekaj armade v varstvo, drugi so polegli unkraj mesta na treh krajih. Ko je bilo to storjeno, velel je vodja meščanom, da v naglici 4 za do 6000 ljudi jedi pripravijo. Ako-

ravno v tako nepriložnem času, hitele so vendar pridne gospodinje na delo; mlado in staro jim je pomagalo — kaj bi ne? saj so kuhali za svoje rojake! Med dvema in tremi po polnoči so Avstrijanci že imeli kuhane jedi; okrepcali so se in potem je odrinila glavna vojska proti Verhniki, drugi so stali po predmestjih.

„Tudi francoska vojska ni po noči mirno ležala; spoznavši, da jim je v mestu odklenkalo, potegnili so jo na tihem na grad. Vsa nevarnost pa še ni minila. Ko se naši med veselo množico po mestnih ulicah pomičejo, začno jim kar nenadoma kroglje okrog glav žvižgati: francoski vojščaki so se bili namreč po gosto obraščenem gradu poskrili in tako naše sprejeli. Tudi nekaj topov je zagermelo, pa so kmalo utihnili. Avstrijanci so se torej odslej bolj varovali in pripravljali se, da tudi to mesto tujeu odvzamejo.

„Napeljali so na Golovec topov in zavarovali je, kolikor se je v naglici dalo. In sedaj je pokazala Ljubljana in okolica njena veliko svoje domoljubje. Vojakom na Golovcu je bilo treba jedi; Ljubljančanje so jim jo preskerbeli — drug za drugim so jim začeli hrane donašati. Kmalo je sovražnik na gradu zapazil domoljubno početje, in ko se je na griču zopet mlado in staro, mestno in kmečko ljudstvo s polnimi jerbasi in culami pokazalo, jeli so na nje suti krogel, drobnih in debelih. Marsikterega so ranili, tudi nekaj jih usmertili, ali vse to jih ni odvernilo od blagega početja; vkljub sovražnim puškam so še zmiraj donašali gori k domačim topovom jedi, samo da sedaj bolj po ovinkih ali pa v temi.

„Tri dni že so pokali topovi na Golovcu, tri dni na gradu, zdaj gosteje zdaj redkeje, zdaj po noči zdaj po dnevi, pa nepoškodovano še je stalo zidovje na gradu, ker Avstrijanci niso imeli za to pripravnih topov. Toliko bolj pa so bile sem ter tje leteče krogle meščanom nadležne. Večkrat je avstrijska kroglja previsoko letela in v mesto butnila, razrušila zdaj tu zdaj tam kos zidovja, prederla to ali uno streho, ali zažgala tu pa tam. Tudi francoski topovi so dokaj škode napravili mestu.

„Da bi bilo dolgega kavsanja konec, preskerbeli so si Avstrijanci večih topov; dobili so jih in ž njimi je prišlo tudi 4—5000 vojakov. To je bilo 3. oktobra. Drugi dan je bil god cesarja Franca; obhajala ga je avstrijska vojska s slovesno sveto mašo v sedanji bolnišnični cerkvi. Tukaj smo zopet prvič slišali mile glase avstrijske vojne godbe. Po dokončani božji službi so trikrat navdušeno zavpili vsi vojaki, živi cesar Franc!

„Celo dopoldne niso ne naši, ne sovražniki streljali, in menili smo, da bomo ta dan mir imeli. Motili smo se — Avstrijanci so še drugače praznovati hotli god svojega cesarja. Koj po kosilu so nam zaukazali, da nam je po dveh doma ostati, in vse za ga-

šenje pripravljeno imeti, ako bi tu ali tam ogenj se vnel, ker hoté na Francoze ognjene kroglice metati. Kmalo je mesto vse potrebno preskerbelo. Ob štirih so se oglasili težki topovi na Golovcu, na gradu jim odgovoré in od sedaj je šlo hip na hip do terde noči; ob osmih še le je ponehalo strašno germenje. Dokaj je bilo v mestu poškodovanih hiš, dokaj predertih streh, tudi ogenj se je prikazal tu pa tam, pa so ga kmalo pogasili. Te štiri ure so bile najvarniše, najstrašnejše za Ljubljano v vsi vojski.

Tudi grad je veliko terpel. Po noči je štirinajst francoskih vojakov z grada k našim v mesto pribežalo; pripovedovali so, da imajo gori obilo ranjencev pa bolnih, obilo razrušenega zidovja in da se jim bo kmalo udati. To se je tudi zgodilo. Drugi dan (tedaj 5. oktobra) sporočili so Francozi avstrijanskemu vodju, da se udajo. Zdaj so hiteli avstrijanski vojaki od vseh strani v mesto, kmalo smo na gradu pri topovih ugledali avstrijanske topničarje in ob šestih zvečer so nam oznanovali topovi, da so naši zopet gospodarji v lastni hiši. Po noči so odpeljali Francoze v Karlovec.

„Drugi dan je bilo mesto kaj praznično razsvitljeno.“

Tako je končal sivoglavi gospod.

„Kaj pa junaški mladenec? Kdo je bil? Od kod? Ali se mu je domovina hvaležna skazala?“

„Na vse to Vam le malo odgovoriti morem. Vse, kar sem o mladenču pozvedel, je to, da je bil z Gorenskega“, odgovori mi gospod. „Ko bi bili dalje popraševali, bili bi že več zvedeli, ali pozabilo se je na-nj.“

Lepo se starčku zahvalim za lepe spomine, ter tih in zamišljen odidem: tako-le se svet zahvaljuje!

Kres pri Slovencih.

Ako razgledaš na večer sv. Janeza Kerstnika z vzvišenega hriba slovensko deželo, blišče se ti iz daljnih in bližnjih krajev ognji, ki se ti tem gosteji zdé, čem dalje jih odstranjene vidiš. In ako neveden poprašáš mimogredočega moža, kaj to pomeni, rekel ti bo: kres kurijo.

Navada zažigati kresni ogenj na določen spomladanski večer, kakor je doma skoraj v vsaki vasi po Slovenskem, ima korenine v starih časih, v poganski veri naših očetov.

Da-si so bili Slovani s svojim miroljubnim, doma se deržečim značajem nezložni in needini v splošnosti, ljubili so vendar, kakor

ljubijo še zdaj manjše shode med seboj. Shajali in zbirali so se, časté kacega boga, pri gostijah, pri svojih županih, pri plesih, v posvetovanje itd. Kar je delal oče, tega se derži sin; značaj v poglavitnih čertah se ohrani pri ljudstvu. Zato vidimo današnji dan veliko ostankov iz prejšnjih časov v narodovem življenji. Tako je tudi dan danes malokje toliko romanja in cerkvenih shodišč, malokje toliko vasovanja in posvetovanja sosedov pri sosedih, kakor pri Slovencih. Eden tacih manjših shodov je bil in je še zdaj — kres.

Slovani so častili izmed mnogo družih bogov tudi Svetovita, boga ognja, luči, solnea. Ker pa solnce ravno konec pomladi — o kresu — po zimni onemoglosti zopet v vsej svoji lepoti oživi in se okrepi, prižigali so ravno o tem času solnčnemu in ognjevemu bogu na čast ogenj.

Kako bomo dokazali, da je zdanji kres samo nadaljevanje in nastopek tega neverškega godú? Zakaj ne bi bil ena noveje vpeljanih navad?

Pervič se nam je treba samo na kresne navade ozreti. Po nekterih krajih na Slovenskem pojó in plešejo okoli kresa, po družih mladi ljudjé čez ogenj skačejo in starci jim po skoku vsled starih vraž prerokujejo srečnejše ali nesrečnejše življenje. Tudi je med Slovenci šega, po kateri ugasle utrinke in odgorke od kresnega ognja, ali nektera zelišča vtičejo v slamnato streho in pravijo, da se tako varuje pogor od hiše. Drugi običaj je navaden, po katerem nastiljajo kresno noč tla po hiši in veži z zeleno praprotjo rekši, da bode prišel sv. Janez Kresnik prenočit in bode odvernil od hiše za tisto leto vsako nesrečo, protečo po ognji. Vse te vražne in praznoverne navade se dajo najlaglje razložiti, če posežemo do staroslovenskega poganstva in tam iščemo vzrokov in pervotnosti. Lahko pa najdemo v zgodovinskem popisu slovanskega značaja tacih lastnosti, po katerih sodimo, da so zdanje navade le ostanki prejšnjih, starodavnih. Najljubše razveseljevanje namreč je bilo Slovanom petje in ples; ker to vemo, napelje nas na misel, da so gotovo peli in plesali pri tako veselem godišču, kakor je ravno praznovanje bitja veselega ognja, prijazne luči, dobrotnega solnea. Tudi nam je znano, da so že stari Slovani posebno radi vedeževali in prerokovali. Najjasneje pa nam dokazujejo poslednje vraže zoper ogenj na kresni dan, da kres ni družega, ko ostanek češčenja boga ognja in požara, Svetovita.

Isto misel nam poterjuje tudi splošna zgodovina razširjevanja kerščanstva med pogani. Ko so namreč nastopniki apostolov Kristusovih razširjali sveto vero med neverci, niso siloma podirali narodove vere in njegovih razumkov, ampak na podlogi dobrega, ki so ga v poganstvu našli, zidali so resnico in kerščanstvo. Tako so tudi pri Slovanih marsiktero starovernih

naprav pustili in jej samo keršanski značaj dali. Zato časti Slovence danes namesto Svetovita sv. Janeza Kresnika; in kakor je nekdanj s praprotjo zeliščem, kterege se še danes veliko prazne vere derži, nastiljal svojo hišo, da bi mogočnega boga ognja nevidoma privabil, tako meni zdaj v svoji srečni priprostosti, da bode sveti Janez prenočil pod njegovo streho.

Tretji dokaz, da je kres silo star in da izvira iz poganskih časov, nam je ta, da se obhaja skoro pri vseh slovanskih rodovih, celo tudi v nekterih nemških, kjer so stanovali pred časom Slovanje. Tako nahajamo vzlasti na Poljskem navade na kresni večer, ki so našim popolnoma podobne. Ne moremo si misliti, da bi se bil kres s svojimi šegami zatrosil že pozneje iz enega naroda v drugega; ampak če pomislimo, kako malo so se poznali in pečali Slovanje med seboj do novejšega časa, moramo spoznati, da je kres starodaven, da je ostanek tistega, neznanega in predzgodovinskega časa, ko so Slave sinovi bili združeni v enem narodu, ko so imeli ene bogove, en jezik. —č.

Kerons in Ger,

narodni božanstvi starih Korotanov.

(Spisal Davorin Terstenjak.)

Ime koroške zemlje se v sredovečnih listinah najde v sledečih oblikah: Carantanum, Caruntum, Karantana, Charanta, Charantania, Charentania, Charintania, Charentoriche (riche = reich), Regio Karintana itd. (Ankershofen, Handbuch der Gesch. des Herzogthums Kärnthen, II. zv. str. 336); torej zmirom s soglasnikom *k*, nikdar ne z glasnikom *g*. Kolikor je meni znano, tudi slovensko ljudstvo na Koroškem sploh izgovarja: Koratan, Koroško, Korošec, nikdar pa ne: Gorotan, Goroško, Gorošec; torej je Goratan celó kriva pisava. Ime Karantan = Korôtan pomenja zemljo pečevnato — karato, regio saxosa.

Kar, ker, kor poznamlja pečino*) (saxum) in beseda je še živa v solčavskih planinah. Kranjci govoré: čer (saxum), ker glas *k* omečavajo v č. Že v sansk. prehaja *k* v č na primer: kaš in čaš, fererere, scindere, occidere, slov. čeh, čehati, čehnuti. Besede kar, ker v pomenu saxum sem našel le v Solčavi; ali na Pohorji

*) Besedo *k*ar v pomenu pečevnatih gor so celó koroški in solnograški Nemci izposodili od Slovencev, primeri: Hochkar, ime gore itd.

je več lastnih in topičnih imen prebivavcev po in kraj karatega sveta tako: Kran, Kores, Kernužnik, Kernik. Korenika je: kar findere, scindere, serbsk. kerniti, diffindere, torej kar, ker = mons scissus *), armenski: kel findere = slov. kal iz kar, v sansk. çar, spalten, durchbohren. Iz korenike kar je geršk. *κουρις*, lat. quiris, Spies, sansk. çaru, Lanze, zato: Quirites, Spiessträger, Spiessbürger, goth. hairus, gladius, staroškand. hēr, gladius, staronord. kordis, polsk. kordek, slov. kordež — čorda, pugio.

Iz te korenike se imajo izpeljevati topična imena: Kernuz, Kern, Kernski grad, Korska planina in historična imena: Karat, Karast, Karento (v serbskih listinah leta 837 (glej Šafarik, Geschichte der südslaw. Liter. III. B. I. Abth. str. 147). Nekdanja močna oblika se je glasila karant, enaka oblikam ant v sansk. açavant, v lat. ent, postavim: violent, torrent, parent, v geršč. *αντ*, (*ιμαντ*), *οντ*, (*οδοντ*) *εντ*, (*χαριεντ*) itd. (glej Bopp Vergleich. Gramm. V. Theil, str. 1405, §. 957, Ebel v Kuhnovi, Zeitschrift IV. 322).

Ohranila se je ta močna oblika v lastnih imenih slovenskih: Marant, Bregant, Kobant, Porent, Tobant, Trabant itd. Iz oblike Karant, Korant dobivamo is pripono an: Karantan, Korant **), staroslov. karantan, koratan. Nestor piše: Xorutani, Chorutani.

Stari Slovenci so a izgovarjali kot an; to poterjujejo lastna imena: Andrica od *andra*, voda, Lankovice itd.

Kedar glasnik an, a, na početku besede stoji, rad dobiva v na primer: vože, vogelj, voza = staroslov. aže, aġelj, aza.

Iz korant dobimo v novoslov. korôt, korotski, *ts=s: koroški*, primeri: horvatski in horvaški. V Kranjski gori sem slišal: Koroha, Kärntnerin.

Ker najdemo žive oblike: kar, ker, kor = starobolg. *крьъ*, postavim: *крьнѣ* mutilare, sansk. karn, findere, zato se jezikoslovec težko odloči, da bi terdil. r je vokal. Primerite samo starobolg. *крьмнло* in novoslov. kormilo. Celó ljudstvo govori na Štajerskem po več stranéh: smart, marzel, kart, tudi Polaci: targ, targovisko, litev. tirgus, Marktplatz — primeri: Tergeste = Tergešte. Tudi na početku besed je *рьъ* (primeri starobolg. *рьтъ*, apex) = ar, in čuješ: art, artič, arja, ardeči itd. Kar ime Karantan, to tudi pomenja ime: Karn, Karnia, Karni, Karnsko, po prestavi: Kran, Krania, Krani, Kransko. Ker so Rimljani pisali Karni in se ime božanstva veli Kerons, značite, da *рьъ* tudi pri starih norenskih Slovenih ni bil vokal, temoč čist konsonant. Novoslovenščina ljubi

*) Tako tudi Benfey razlaga reki: aus çar — kar ist sansk. çiri, Fels, von der Bedeutung gespalten.

**) Primeri ime kmeta v vitanjski fari: Korotančnik.

metatheze, primeri: vrata, Hrovat, vrabelj, prase itd. polabski Slovani pa so še govorili čistejše: vorta, vorbelj, gard, porse, parse = porcus, valditi = vladati, tako tudi stari Korotani, ker se njihov vojvoda veli: Valdunch = Vladuh z navadnim rhinesmom. Toliko sem moral povedati, predno se podam k razlagi božanstva Kerons.

Spomenik tega božanstva je bil izkopan v okolici gornjebelski v melski dolini; ves napis se po Laziju glasi:

CHAERON-TL. AVG.

N. DISP. RAT. COP. COP. EXPED.

FEL. II. ET. III, GERM.

(Lazius in Comment. reip. romi str. 1211.)

Ne upam se za gotovo celega popisa razložiti, kako se ima brati, mislim, da je poveljnik rimskih vojskinih trum (copiarum) in sicer prve in druge germanske (II. et III. german.) za srečno (fel.) odpravo (exped.) ta spominek božanstvu Keronsu dal postaviti. Da je bil Kerons imenitno božanstvo, vidi se iz priimka augustus,

kteri gre v rimskih napisih le višim božanstvom — prve verste.

Ker vidimo tu latinski dativ: Chaeronti, moral se je nominativ glasiti: Chärons, in Rimljan je sklanjal ime, kakor: pons, pontis, mons, montis itd.

Chärons = Kerons se vjema z litevsko-latvijskimi oblikami: Perkhons za Perkonas, Létowens za Letowenas, pons za ponas, ker, kakor visokoučeni Pott razlaga: „vor auslautendem s wird der Vocal gerne ausgestossen“. Suffix onas je cerkvenoslov. onz = sansk. unas, postavim Ardžunas, novoslov. o n v imenih: Korčon, Balon in u n postavim: vohun, gerdun, lizun.

Norenski Slovenci so to pripono še rabili, kakor pričajo polatinčena imena Mogursus = Mogurs — Moguras ali Moguris, Devsus. = Devas ali Devis. Rodbine Devs še živé v kranjski gori. Sem spadajo slovenska osebna imena: Klaps, Reps, Skerbs, Jers, Kars, Bors, Mors = Klapas, Repas, Skerbas, Jeras, Karas, Moras, Boras; primeri: ovs = ovas — oves.

Korenika imena Kerons je kar, ker, findere, diffindere, lace-rare, (slov. karati: Scharten machen, (skaran nož); v prenesenem pomenu ἐριζειν, rixari, streiten, zanken, Kerons je bil torej v prvotnem pomenu: Deus findens, v drugotnem riscans, pugnans in se vjema s polabskoslovanskim: Karovitom, od kterega se med retranskimi spomeniki najde, kakor Masch piše: „Götterthron“, stališče, stebrič, na katerem je podoba Karovitova stala.

Runski napis se glasi: Čok Karovit(ov)-varja i riosniki. culumna Karoviti — praecedit severos.

Čok v nemšč. Stock, Pfeiler, serbsk. čokot, Weinstock, varjati; praecedere, riosnik = resnik, oblika polabskoslov. jezika, v katerem je r = io, primeri: lios, miora, stiona = lrs, mra, stna. (Glej Safarik. Slav. Alterth. II., 622.).

Kerons je bil torej časten kot bog boja, in je spremljal le one, kateri so se za resnično in pravično reč bojevali. Tudi zlomki rimskega napisa pričujejo, da je bil spominek Keronsu postavljen za srečno vodbo vojskinih trum.

Čudna je ta prikazen, da pri norenskih Slovencih imena božanstev tako ednostavne najdemo, kakor pri Indih vedske dobe, postavim: Atrans, Belin, Belešte itd. Pri poznejših Indih (epične dobe) so že pristavki: deva = Deus, kakor: Mahadeva *) Apadeva, Suradeva, enako severoslovanskim IX. in X. stoletja: Belbog, Luti-bog, Ctibog, Daždbog, Svetovit, Karovit, Rugevit.

Le staroruska božanstvena imena so tudi prosta in ednostavna: Sim, Rgl, Mokoš, Volos, Hers itd.

Po imenu in lastnostih je bil severnoslov. Karovit bog solnce; to pričujeta attributa njegova: bikova glava in kokot. Solnčni bog pa je v slovanskem mythu tudi bog boja.

Kerons bi se v sansk. glasil Čarunas; v indijskem mythu sicer nimamo božanstva s tem imenom, ali indijski Rama = Raduh, Radolj, kakor tudi solnčni bog Keršna = slov. Kres, Kresnik, se tudi veli Čura, in njegovo ime pomenja, kar Kerons — scindens, findens, lacerans.

Kakor orač s lemežem in čertalom zemljo kara in kala, tako jo solnce s svojimi žari rahlja; in zato imajo solnčna božanstva plug, plužno železo za attribute v znamenje, da so varhi in pospeševavci poljedelstva; tako Radogost in indijski Rama, kateri se veli: Halabhart, Pflugträger, lužičkoserbsk. hol, Pflug, primeri slov. Holobor, lastna imena, in pa ime plužarja pri pustnih oračih, kateri se tudi veli: Korant, Korent, Kurent. Indijski Rama — Keršna — Čura se torej vjema s slovenskim Radogostom — Kresnikom — Kurentom — spolabskoslov. Karovitom.

Čas poljedelskega početka pa je pri starih Slovenih bil vesel in radosten, ker solnčni bog je premagal zimskega draka — sena, zategadelj so ga praznovali s plesi, godbami, pesmami in daritvami, in mladoletno solnce imenovali: Radogost in Kurent, Korant **), Korent, božanstvo, ki zemljo kara — findit, scindit, zato v litevščini najdemo: kurti, bauen, agrum colere.

*) Maha pomenja kar mog; primeri obilno imen na slovenskorimskih spomenikih: Mogurs, Mogir, Mogit, Mogimar itd.

**) S tim popravim svoje nekdanje mnenje, izrečeno v Novicah, da je Korant-Kurent bil bog pečin.

Te veselice pa so postale pozneje čezmérne; zato v Kurentu najdemo bachijsk značaj, in Kurent je zelo podoben mlajšemu Dyonisu in indijskemu Rama — Prijamadhús = prijan medú — Freund berauschender Getränke.

Na Rama — Ćura — Radogostovo — Kurentovo častje še opominjajo postni orači; njihov plužar, zal lepo nakinčan fant, se veli: Korant, Kurent, Holobar; orače spremlja Mastnjak, kateri dela pijance, ima na robe oblečen kožuh, zadej privezan kravji rep, na šišaku pa roge.

Mast v cerkvenoslov. pomenja: humor in tako Mastnjak opominja na pijanega rejnika in pestovavca Dyonisovega: Σειλενα — Silena; primeri sansk. sira, humor, litevsk. sele, slov. slina, in indijskega Prijamadhúsa, v katerem so Indi tudi častili vzderževajočo moč v zemlji (Jones Asiat. Abhandl. I, 219.)

Ćura, Kerons, Korant, Karovit so torej izvirno solnčna božanstva z dvojnimi lastnostmi: kakor varhi del umetnosti in miru, in kakor varhi in branitelji v vojski, in to prav naravno, ker tudi solnce ima blagoslovno dobrotvorno, pa tudi razdiravno neprijazno stran.

V imenu Kerons tiči torej izvirni pomen κέραυνος, der Spalter in preneseni: rixator, der Streiter in ne zna samo biti priimek solnčnega božanstva, temoč tudi boga bliska in groma, ker tudi ta kara gore in drevesa, zato se Zeus imenuje: κέραυνος, in Indra: Bidhiras, razkalavec.

Ker smo se prepričali, da je deblo kar kor domače, zato naj bi nobeden več ne pisal Gorotan, Gorotanija — temoč Korotan, Korotania, pa tudi *th* v nemški pisavi: „Kärnthén“ je nepotreben. Svobodno bi Nemci pisali Karnten, Karntner. Oblike Karintania — Karintana opominjate na spreminjavo glasnikov *a* in *e* v *i*. To nam spričujejo oblike: Vand, Vend in Vind. Da je tudi Vand, Vend, Vind, domače deblo, to bodem dokazal v posebnem članku.

Drugo domače božanstvo starih Korotanov se je velelo: Ger ali Gerus. Spominek tega božanstva je bil najden v Goričah (Görtschach) na gornjem Koroškem. Ves napis se glasi:

GEROAVG. SACR.

Julius Verecundus et G. Julius Mercator et G. Julia, Juliana et G. Julius Secundus. (Eichhorn. Beiträge II. 3. Muchar röm. Noric. I, 253.)

Božanstvo Ger so tudi poznali polabski Slovani. Pisatelj življenja sv. Ottona (Vita et Ottonis III. cap. 7. pag. 502) pripoveda: „Clericus Dietrichus nesciens, quo diverteret, audacter fanum ipsum erupit, et videns aureum clypeum parieti affixum Gero-Vito, qui Deus militiae eorum fuit, consecratum, quem contingere apud eos illicitum erat“ itd.

Korenika je gar. V sansk. ghar pomenja lucere, splendere, urere, gharna, color. Ker pa se že tudi v sanskr. *gh* oslabuje v *h*, najdemo: hari, haris *), ime solnea in solnčnega konja.

Naš slavni visokoučeni Miklosič sansk. *ghr* primerja: gorjeti, ardere gorek, *πικρος* gorup. V slovanščini imamo in sicer v serbščini: gar, color fuliginous po prestopu glasnika *g* v *ž*: žeravka, glühende Kohle. Gar je torej na prvotni stopnji, har (primeri hariti, brühen) na drugi, žar, zar na tretji.

Keltska narečja so po Pictetu ohranila sledeče besede: irsk. grian, solnce, kimmersk. graian, solnce, starokeltski: grann, gryn, solnce, zato napisi: Apollini Granno, Apollini Gryneo, znamenje, da Ger ni kje keltska oblika.

Učeni Sonne piše prav resnično: Der Begriff des lebhaften blendenden Lichtes (ghar) geht in den der Wärme über (primeri sansk. gharna, calor, slov. greti, gorek) oder der Hitze; aber auch Regungen des Gemüthes, die sich wie Freude, Zorn, Spott, Scham durch Verfärben, Erröthen und Erglügen äussern, werden mit dieser Wurzel bezeichnet“, primeri sansk. gharna, Wärme, Mitleid, Gemüthswärme, ghar — har, zürnen, hasas, Zorn, geršk. *χολο*, Galle, slov. gorčina, amarities, gorek, amareus — tudi žolč, Galle je iz te korenike, dalje: zarja, zora, žar itd.

Gerus augustus je torej = polabskoslov. Gerovitu (ker po učenem Kuhnu je vit ostanek prestarega arjanskega poznamovanja: „rita“, Deus) indijskemu: Hari in keltskemu: Grann, in ime Ger je ravno tako slovensko, kakor imena: Svetved, Samuko, Kumo, Bonjata, Serb, Spora, Blendo, Kondol, Babur, Babec, Jentumar, Tapur, Lutumar, Recomar itd., ktere lahko na koroških rimskih kamnih bereš. **)

Učeni prof. Dr. Biedermann (v svojem izverstem spisu: Slawenüberreste in Tyrol v I. in II. zvezku krasnih Slavische Blätter) se čudi, da slovanske naselbine najde po vsem Tirolskem; jaz je še zasledujem dalje po Helveciji, kjer še v valiskem kantonu dan današnji životarijo. Tje so bile gotovo betve slovenskih Norencev pretirane, ko so v IV. stoletji pred Kristusom se Kelti v norenske pokrajine vrivati začenjali. Vendar o tem v posebnem članku.

*) Slov. zelenko, feuerfarbenes Ross, Eisenschimmel; primeri moj članek o konji „Zelenko“ v Glasniku.

**) Razun božanstva Keronsa in Gera so še našli na Koroškem spominek Belina in na koroški meji spominek boga Belešte, o kterima sem že v Novicah govoril. Razun tega hrani Koroška dosti slik, posebno solnčnih božanstev, na rimskih spomenikih.

Isterske pesmice.

(Zapisal J. Volčič.)

1. Slovo deviškemu stanu.

(Pěvajo isterske divojke, ko nevesto oblačijo.)

Stani mi se gori, mlada nevestica,
Ter mi si obuci tu tanku štomanju.
Joh! ča je to meni ta tanka štomanja,
Kad je ja divojka nebudeh nosila,
Ko ne još danas, i danaska po vas dan.

Stani mi se gori, mlada nevestica,
Ter mi si obuci ta lipi berhanac.
Joh! ča je to meni ta lipi berhanac,
Kad ga ja divojka nebudeh nosila,
Ko ne još danes, i danaska po vas dan.

Stani mi se gori, mlada nevestica,
Ter mi si prepasaj ta lipi poprežić.
Joh! ča je to meni ta lipi poprežić,
Kad ga ja divojka nebudeh nosila,
Ko ne još danas, i danaska po vas dan.
itd. : svu nevestinu obleku.

1) berhan — Frauenkleid — Barchant.
poprežić — Fürtuch.

2. Divojka i jabuke. 2)

Neberi, Jele! jabuke,
Ač té te fanti vedečat,
Pak té te majki pravečat.
Da si jih fanton dilila,
Ča će ga meni mat moja,
Ja san divojka poštena,
Mane mi raste bašeljak
Na veloj lihi pole put.
Ja san se rano stajala,
I san ga mlada sadila,
I čiston vodon zalila;
Od njeg' san vence delala,
Ter san jih fanton dilila.

2) Jabuka znamenuje ljubezen, baše-
ljak samo prijateljstvo.

3. Smiljanič.

(Kastavska.)

Smiljaniču! pokojna ti dušo,
Sédil bih ti stablu na grančicu,
Spěval bih ti, kako slavulj ptica,
Zletil bim ti, kako golubica
Priko černe gore v ono ravno polje;
V onem ravnem polji lipi turan stoji,
Merliči je ograjen, bašeljkom nasajen;
Nutre mi tri mlade mažuranu sade,
Četerta je nevesta, ko jin ju zalěva.

4. Mlada i mlada.

Okol' plesa grede,
Oko name meče;
Pitajte ga ljudi,
Ča bi tel od mene.
Ako će fačole,

Ja mu jih pošiljan, (se ponavlja).

Štomanje,
Obruse,
Bičve=hlače (nogovice).
itd.

A on mi njoj pošle
Libričicu lana,
Nek mi ona dela,
Te tanke fačole itd.

A ona njemu pošlje
Eno zerno zlata,
Neka mi on dela
Te lipe perstane;

Orekinе
Kolare
Križiče itd.

Slovstveni oglasnik.

Sto prostonárodnih pohádek a pověstí slovanských.

V narečích původních. Čítanka slovanská s vysvětlením slov. Vydal K. J. Erben. V Praze Kober 1865. — Znanje slovanskih narečij postaja bolj in bolj neogibna potreba vsacemu izobraženemu Slovanu; zato se vedno bolj množijo med nami bukve s hvale vrednim namenom, da djanski spešijo ta prekristni in potrebni nauk. V ta namen je prišla na svitlo tudi pričujoča slovanska čitanka, ki obsega v skerbnem izboru sto národnih pripovedek vseh slovanskih plemen v prvotnih jezikih. Ta krasna nabira je razverščena a) v zapadno-slovanske (češke, moravske, gornje- in dolnolužiške, kašubske in poljske št. 1—43), b) v vzhodno-slovanske (beloruske, maloruske, velikoruske in staroruske št. 44—70) in c) v jugoslovanske (bolgarske, serbske, hrovaške in slovenske, št. 71—100) pravljice in pripovedke; na koncu pa je dodan slovar v pojasnovanje manj znanih besedi. Naj bode ta izverstno sestavljena čitanka živo priporočena vsacemu, kdor se želi po praktičnem poti seznaniti z drugimi slovanskimi narečji. Knjiga, prelepo opravljena, šteje 392 strani velike osmerke in velja 2 gld. 88 kr.

Slovenska Vila. Izvirne slovenske povesti, novele, balade, romance in pesmi. I. zvezek. V Ljubljani natisnil J. Blaznik 1865. — Pod tem naslovom je ravno kar v Ljubljani prišla na svitlo nova knjiga lepoznavna, ki jo je spisala mladina ljubljanske gimnazije. Obsega mimo raznih poezij pripovedke: „Juri Kobila“, „Moč ljubezni“, „Oskerbnik lebeškega grada“ in „Dva prijatla“, ki so vse prav zanimive in v čisti gladki slovenščini pisane; reči moramo, da presegajo v mičnosti in pravilnosti besede vse dosedanje izdelke dijaških peres. Pri tej prilžnosti vendar ne moremo zamolčati želje, da bi bila naša nadepolna mladina v izbiri tvarine vselej prav pazljiva in se skerbno ogibala predmetov, ki niso kaj primerni njih nežni starosti. Knjiga, prav lično opravljena, šteje 112 strani in velja 50 kr.

* Preimenitni staroslovanski rokopis, znan pod naslovom „Assemanov ali vaticanski evangjelistar“ je prišel pred nedavnim v Zagrebu na svitlo. Izdavo je oskerbel in z obširnim jezikoslovnim, paleografskim in zgodovinskim vodom previdil sloveči hrovaški učenjak Dr. Fr. Rački. Cena mu je pri gospodu izdatelju 3, po bukvarnicah 4 gld. — V Albrehtovi tiskarnici je natisnjena sloveča tragedija „Iridion“, ki jo je poljski spisal grof Krasinski. Prevod A. Tkalčevičev se jako hvali; upamo, da bomo mogli to krasno cvetico slovanskega pesništva v kratkem tudi po

„Cvetji“ v doveršeni slovenski prestavi razglasiti. — V Lukšičevi tiskarnici so prišli na svitlo „Oblici književne hrvaštine“, ki je je spisal učeni jezikoslovec V. Pacel. Cena jim je 30 kr.

Besednik.

Zbor slovenske matice. Dan 11. mesca maja je bil jako imeniten za vse Slovence; zbrala se je tà dan iz vseh strani široke Slovenije obilna množica slovenskih rodoljubov v prvi občni zbor „slovenske matice“ v Ljubljani, da se posvetujejo in sklepajo o njeni dozdanji in prihodnji ravnavi. Marsikteri nasvet se je sprožil, marsiktera pravična želja se je razodela opravičnemu odboru, da se, kolikor je mogoče, na njo ozira v svojem prihodnjem delovanji. Posebno imenitna se nam zdi ta, da se zmanjšajo obilni stroški in pomnoži pičli odmerek za izdavo bukev; zakaj le po tej poti gre pričakovati, da lepo naraste število udov in po njih tudi dohodki; lepe besede in vabila bodo v tej zadevi le malo koristile. — Za tekoče leto se pripravlja za izdavo po J. Erbenu izdelani „zemljopis slovenskih dežel“, ki ga gotovo vsi udje z velikim veseljem sprejmó, in pa „Koledar za leto 1866“; upamo, da nam prinese mimo obilne pratiške prikladi tudi kaj naučnih sestavkov razne verste. Vedno ostani „matici“ lepa naloga, da bogati naše znanstveno slovstvo in izpodbuja slovenske pisatelje k večji delavnosti na slovstvenem polji.

Za volitev 40 odbornikov se je izročilo 269 volitnih listov; štetev je pokazala, da je izmed udov, v Ljubljani prebivajočih, izvoljenih 16 odbornikov, namreč: dr. Lovre Toman z 268 glasovi, Anton baron Zois z 267, dr. Jan. Bleiweis z 266, dr. Etb. Kosta z 265, Fid. Terpine z 262, dr. L. Vončina z 258, dr. Jer. Zupanec z 257, dr. Jan. Pogačar z 247, prof. A. Lesar z 151, prof. J. Marn s 132, dr. Vojska s 119, prof. Vavrů s 109, France Levstik s 109, Andr. Praprotnik s 104, prošt A. Kos z 96, Iv. Vilhar z 96. — Izmed vnanjih je vsled matičnih pravil izvoljenih 24, in sicer: Dav. Terstenjak z 261, škof Dobrila z 246, Peter Kozler z 245, vitez Miklosič z 242, Fr. Cegnar z 240, dr. Razlag z 235, dr. Srnec z 229, Anton Černe z 215, Luka Svetec z 210, dr. Kočevar z 204, grof J. Barbo s 197, vitez A. Gariboldi s 190, prof. Janežič s 189, Mat. Cigale s 166, dr. Vošnjak s 165, Andrej Winkler s 164, dr. Ulaga s 156, prof. Kocijančič s 151, Juri Grabrijan s 151, Mat. Pirc s 140, Bož. Rajč s 138, Mat. Majar s 132, dr. Dominkuš s 128, prof. Erjavec s 117.

Slovenec. Naš edini politiški časnik „Slovenec“, ki si je pridobil v kratkem času svojega obstanka že mnogo prijateljev po vseh slovenskih stranéh, zveksa s prihodnjim

mescem po želji, od vseh strani razodeti, svojo obliko, da bode v prihodnjem blizu še enkrat toliko tvarine donášal kakor doslej; cena pa mu poskoči samo za en goldinar za celo leto. Vredništvo in založništvo je storilo od svoje strani vse, da bode v prihodnje „Slovenec“ ustrezal vsem pravičnim tirjavam; Slovencem pa nastane dolžnost, da mu pritekó v prav obilnem številu na pomoč, da bode njih pravice še dolgo let z moško, nevstrašeno besedo zastopati mogel. Pravo domoljubje se ne kaže v besedi, ampak v djanji: pravi rodoljub podpira torej z radodarno roko vse domače naprave in zapóčetbe, iz katerih vtegne blagor pricvesti njegovemu národu; prazno besedovanje je puhlo in jalovo.

* Mnogo let je že preteklo, da zastonj čakamo davno obljubljenega slovenskega „Berila za VIII. gimnazijalni razred“. Kmaló začnemo spet novo šolsko leto; da bi ne ostali ž njim spet na suhem, kakor dozday vsako leto! Skrajni čas je, da dobimo knjigo, brez ktere ni upati srečnega vspeha v jezikoznanskem oziru.

* „Slovaška matica“ kaj lepo napreduje. Komaj je leto preteklo in že je narasla njena glavница na 100.000 gld.; kmalo bode imela tudi svoj posebni dom. Pa tudi v književnem oziru prav veselo napreduje.

* Jugoslovanska akademija je imela konec leta 1864 glavnico 173.926 gld. in jugoslovansko vseučilišče 11.516 gld. — Bog daj obema kmalo oživeti!

* V nekih dneh se razpošlje 25. in 26. zvezek „Cvetja iz domačih in tujih logov“; ta obsega nadaljevanje poljskega romana „Kirdžali“, uni pa konec A. Umekovih „Pesem“. 27. zv. izide prve dni mesca julija in prinese nadaljevanje in konec „Kirdžalija“.

Vganjka skakalnice v 5. listu

Domovina, ljuba mati!
Primi me med verne sine!
Zvest ti vedno čem ostati,
Dokler černi grob ne zine.

Vse želim ti v dar podati,
Kar iz serčne globočine
Bode v pesmi se izlilo,
Tebi bo se v čast glasilo.

Vabilo na naročbo. S prihodnjim mescem se prične drugo polletje; zato vabimo na naročbo vse dosedanje podpornike, katerim je s tem listom polletno naročilo poteklo, pa tudi druge prijatelje domače lepoznavske književnosti; moremo jim še z vsemi listi tekočega leta ustreči. Kakor doslej prizadeval si bode „slovenski Glasnik“ tudi zanaprej, da ustreže svojim podpórnikom z mičnim lepoznavskim in podučnim berilom. Polletna cena mu je s poštnino vred 1 gld. 50 kr., v Celovcu 1 gld. 35 kr., za učence gimnazijalnih in realnih šol pa za vsacih 10 iztisov 12 gold. — Ob enem prosimo, da se nam kmalo pošljejo naročilni zastanki.

V Celovcu 1. junija 1865.

Vredništvo.

Vreduje in na svitlo daje: A. Janežič, tiska pa J. & Fr. Leon,